

dr hab. Jerzy Telak, prof. ndzw.
jerzytelak@poczta.onet.pl
tel. +48 603 398 135

RECENZJA

dotycząca rozprawy doktorskiej mgr. Mariusza Sikory pt. „Geograficzne aspekty bezpieczeństwa osób korzystających z obszarów wodnych na przykładzie utonięć w województwie zachodniopomorskim”

Rozprawa doktorska pt. „Geograficzne aspekty bezpieczeństwa osób korzystających z obszarów wodnych na przykładzie utonięć w województwie zachodniopomorskim” została przygotowana i napisana przez mgr. Mariusza Sikorę pod kierownictwem prof. dr. hab. Marka Dutkowskiego, przy udziale promotora pomocniczego dr. Tomasza Zalewskiego, w ramach przewodu doktorskiego otwartego w Instytucie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Szczecińskiego w Szczecinie oraz przekazana do zrecenzowania we wrześniu 2019 roku.

Dysertacja niniejsza składa się ze spisu treści, wstępu, czterech rozdziałów w części zasadniczej, podsumowania oraz wniosków poznawczych, metodycznych i praktycznych, a także bibliografii, wykazu skrótów, rysunków, tabel i załączników oraz samych załączników i streszczenia.

We wstępie dysertacji została przedstawiona sytuacja problemowa i ustalenie, że wypadki utonięcia osób w Polsce stanowią trzecią pod względem liczby przyczynę śmierci gwałtownej. Zagrożenie i ryzyko utonięcia osoby w Polsce jest wyższe, niż większości krajów Unii Europejskiej. W latach 2011-2015 w Europie utonęło około 35 tysięcy osób, w Polsce liczba ta średniorocznie przekraczała 550 takich wypadków, a w województwie zachodniopomorskim miały miejsce około 42. zdarzenia utonięcia osoby rocznie. **Problem badawczy jest oryginalny i trafnie wybrany**, a zarazem istotny ze względu na interes społeczny łączący się z potrzebą działania na rzecz zmniejszania liczby wypadków utonięcia osób w polskich zbiornikach wodnych.

We wstępie określono przedmiot badań – geograficzne, przestrzenne i aspekty społeczne bezpieczeństwa osób korzystających z obszarów wodnych na terenie województwa zachodniopomorskiego. Na bezpieczeństwo na obszarach wodnych wpływa środowisko geograficzne i przyrodnicze, zagospodarowanie przestrzenne, organizacja przedsięwzięć, poziom ratownictwa wodnego oraz wiedza, doświadczenie, umiejętności i kultura osób pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne.

We właściwej kolejności przedstawiono określenie pojęć podstawowych dotyczących bezpieczeństwa, jego zagrożenia i ryzyka utraty życia lub zdrowia przez osoby przebywające na obszarach wodnych, a także ich odczuwanie w wymiarze społecznym i indywidualnym,

które świadczą o dojrzałości koncepcji rozprawy doktorskiej. Wskazano, że zagrożenia mogą znajdować źródło w ekosferze i technosferze. Zbadano uwarunkowania geograficzne i społeczne wypadków utonięcia osób w wodzie w województwie zachodniopomorskim, w tym czynniki klimatyczne, hydrologiczne, demograficzne, prawne i medyczne oraz rozwiązania systemowe, organizację aktywności osób na wyznaczonych obszarach wodnych, wskazując, że wiedza o zagrożeniach stanowi podstawę dla profilaktyki i prewencji, a w konsekwencji pomniejszanie negatywnych skutków niewłaściwego zachowania osób i zdarzeń niekorzystnych. Wskazano przy tym, że aktywność ruchowa stanowi naturalną, fizjologiczną potrzebę, korzystną dla zdrowia fizycznego i psychicznego człowieka. Aktywność ta może przybierać różne formy (kąpanie się, pływanie, sporty wodne, wędkarstwo), coraz częściej z wykorzystaniem specjalistycznego sprzętu wodnego.

Jasno, poprawnie i kompletnie **wskazany cel badania**, ze wskazaniem złożoności problematyki tonięcia osób w zbiornikach wodnych, z wykorzystaniem adekwatnego do tego narzędzia badawczego, pozwolił przedstawić różne aspekty zdarzeń, z identyfikacją obszarów niebezpiecznych oraz kategoriami osób podatnych na utonięcie. Przy tym, z wykorzystaniem Systemu Informacji Geograficznej, założono stworzenie bazy danych wypadków utonięcia osób przydatnych do analizy a następnie opracowania profilu osoby zagrożonej utonięciem w zbiorniku wodnym w województwie zachodniopomorskim.

Punkt wyjścia do osiągnięcia celu badawczego stanowiła systematyka profili osób, które utonęły w zbiornikach wodnych. Podstawę do badań empirycznych stanowiły publikacje, przepisy prawne, statystyki policyjne, raporty i sprawozdania Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego Województwa Zachodniopomorskiego (WOPR WZ).

Trafnie został **sformułowany problem badawczy** dotyczący zależności: „liczby i rozmieszczenia utonięć jako miary zagrożenia bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych od czynników geograficznych, przestrzennych i społecznych”, z odpowiednio wskazanymi do rozwiązania problemami szczegółowymi zawartymi we właściwie skonstruowanych pytaniach:

- „jaka jest struktura utonięć z uwzględnieniem następujących kryteriów: płeć, wiek, rodzaj aktywności wodnych, miesiąc, dzień tygodnia, pora dnia, dni wolne, dni robocze oraz rodzaj i wielkość zbiornika wodnego?
- jakie jest zróżnicowanie przestrzenne i zmienność utonięć na obszarze województwa zachodniopomorskiego po uwzględnieniu powyższych kryteriów?
- jak oszacować i scharakteryzować prawdopodobieństwo wystąpienia utonięcia w określonym miejscu i środowisku geograficznym?
- jakie zagrożenia nad wodą występują w województwie zachodniopomorskim?”,

przy nie najlepiej sformułowanym ostatnim pytaniu: „czy jest możliwe skonstruowanie profili osób, które utonęły w województwie zachodniopomorskim?”, które sugeruje lakoniczną, niewiele wnoszącą odpowiedź „tak” albo „nie”.

Poprawnie została **założona hipoteza robocza** rozprawy doktorskiej zakładająca, że: „istniejące geograficzne, przestrzenne i społeczne uwarunkowania sprzyjają utonięciom w województwie zachodniopomorskim”, dalej nieznacznie rozszerzona w stosunku do tytułu dysertacji o założenie, iż: „utonięcia mogą występować częściej przy pewnych typach pogody i na określonych obszarach wodnych”. W rozbudowanych **częstkowych hipotezach badawczych** właściwie założono, że istnieje zależność między miejscem utonięcia osoby a rozmieszczeniem mieszkańców i osób przyjezdnych (zmiennie w czasie), ich liczbą, rodzajem obszaru wodnego, warunkami atmosferycznymi, porą roku, rodzajem aktywności i pochodzeniem terytorialnym, których potwierdzenie powinno umożliwić skonstruowanie profili ofiar utonięcia w województwie zachodniopomorskim.

Odpowiedni dla przedmiotowej rozprawy doktorskiej zakres przestrzenny badań objął województwo zachodniopomorskie, stanowiące właściwy obszar do analizy zdarzeń utonięcia osób, ze względu na urozmaicone obszary wodne, w tym o zróżnicowanej charakterystyce śródlądowe zbiorniki wodne i morską linię brzegową, a także znaczny ruch turystyczny. Przyjęty zakres czasowy badań (2011-2015) wiąże się z dostępnością danych statystycznych przydatnych do badań empirycznych. Dane wyjściowe pochodzą z baz danych Komendy Głównej Policji, Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, WOPR WZ, Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Szczecinie, Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.

W badaniu uwzględniono 208 wypadków utonięcia osoby w zbiorniku wodnym w województwie zachodniopomorskim, w odniesieniu czasowym i geograficznym, z określonym rodzajem aktywności i zakresem terytorialnym zdarzeń oraz dane identyfikujące płeć, wiek i teren zamieszkania ofiary, z zasadnym wyłączeniem: samobójstw, wypadków budowlanych, wpadnięcia do szczególnego miejsca zebranej wody (np. do studni, szamba, kotła, beczki), wjazdu samochodu do zbiornika wodnego. Wypadek kwalifikowany jest jako utonięcie osoby, jeżeli zwłoki są zarejestrowane w Krajowym Systemie Informacji Policyjnej (KSIP) i zaklasyfikowane jako „utonięcie”. Poprawnie został wyselekcjonowany materiał badawczy i odpowiednio dobrana grupa badawcza.

Na potrzeby rozprawy doktorskiej dobrze **dobrano metody** oraz właściwie **zastosowano techniki i narzędzia badawcze**. Opracowanie bazy danych dokonano na podstawie KSIP i Systemu Informacji Geograficznej oraz narzędzi analizy przestrzennej i metody statystyki opisowej, które pozwoliły na identyfikację wypadków utonięcia osób w zbiornikach wodnych w ujęciu przestrzennym i wyznaczenie wskaźników do ich oceny. Przy tym wykazano niedoskonałości KSIP.

Struktura przedmiotowej dysertacji jest poprawna, kolejność rozdziałów właściwa, pomimo pewnej asymetrii, proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami należy uznać za prawidłowe.

W bardzo rozbudowanym rozdziale pierwszym pt. „Pojęcie bezpieczeństwa wodnego” została w uporządkowanej formie przedstawiona terminologia zakresu bezpieczeństwa, jego

aspektów ogólnych, fizjologicznych, społecznych i przyrodniczych, z rozszerzeniem na obszary wodne oraz czynniki wpływające na bezpieczeństwo osób przebywających na obszarach wodnych, a także przyjęte do stosowania zasady ratowania osób zagrożonych utonięciem. Przedstawiono aspekty fizjologiczne zdarzenia utonięcia osoby w wodzie z perspektywy kryminalistycznej i kryminologicznej oraz medycyny sądowej, z formami dokumentowania zgonu. Zidentyfikowano problem skali wypadków utonięcia osoby w Polsce i na świecie oraz przepisy prawne, a także „klimatyczno-meteorologiczne uwarunkowania bezpieczeństwa wodnego i występowania zjawisk meteorologicznych mających wpływ na zachowania osób przebywających na obszarach wodnych”, z możliwościami internetowych serwisów pogodowych. Zostały przedstawione uwarunkowania hydrologiczne wpływające na bezpieczeństwo osób znajdujących się w środowisku wodnym. Dla potrzeb analizy pojęć z zakresu bezpieczeństwa osób przebywających na obszarze wodnym wskazano wpływ na nie uwarunkowań geograficznych.

W rozdziale drugim pt. „Dane źródłowe, metody i narzędzia badawcze” przedstawiono warsztat badawczy wykorzystany na potrzeby dysertacji. Przedstawiono istotę, zakres i możliwości wykorzystania KSIP do tworzenia bazy danych dotyczących wypadków utonięcia osoby w zbiorniku wodnym. Zidentyfikowano metody badań statystycznych oraz System Informacji Geograficznej pomocny przy analizach przestrzennych zdarzeń niekorzystnych na obszarach wodnych. Wskazano elementy procesu przygotowania bazy danych do analizy przestrzennych zdarzeń utonięcia osoby w wodzie i określono narzędzia badawcze.

W rozdziale trzecim pt. „Uwarunkowania utonięć w województwie zachodniopomorskim” zidentyfikowano klimatyczno-meteorologiczne i hydrologiczne uwarunkowania wypadków utonięcia osoby w zbiorniku wodnym w województwie zachodniopomorskim oraz wpływ czynników geograficznych i przyrodniczych, a także pogodowych i hydrologicznych, ze wskazaniem roli zmian klimatycznych. Aspekty prawne i organizacyjne bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych analizowano na tle rozwiązań systemowych tworzenia wyznaczonych obszarów wodnych (kąpieliska, miejsca wykorzystywanego do kąpeli) oraz oznaczania miejsc kąpieliskowych w województwie zachodniopomorskim.

W obszernym rozdziale czwartym pt. „Struktura i rozmieszczenie utonięć w województwie zachodniopomorskim” zawarto analizę okoliczności wypadków utonięcia osoby w zbiorniku wodnym w Polsce, w tym w województwie zachodniopomorskim, z ich rozmieszczeniem przestrzennym i zmianą gęstości utonięć. Pozwoliło to na wyodrębnienie obszarów wodnych, na których zagrożenie bezpieczeństwa z ryzykiem zaistnienia wypadku utonięcia osoby jest najwyższe. Przedstawione informacje uzupełniają rysunki, tabele, wykresy i mapy, wskazujące na specyfikę warunków geograficznych, a także nowatorskie podejście do badania wypadków utonięcia osób z zastosowaniem narzędzi analiz przestrzennych właściwych dla województwa zachodniopomorskiego.

W podsumowaniu precyzyjnie dokonano weryfikacji hipotez i zidentyfikowano czynniki wpływające na bezpieczeństwo osób przebywających na obszarach wodnych,

przeprowadzono dyskusje nad osiągniętymi rezultatami, a następnie sformułowano wnioski metodyczne i praktyczne. Znaczącym wynikiem rozprawy doktorskiej stanowi propozycja profili osób, które utraciły życie w wyniku utonięcia osoby w zbiorniku wodnym, a także przegląd warunków i sytuacji powodujących zagrożenie na obszarach wodnych. Wskazano na możliwości systemowego podejścia do badań nad bezpieczeństwem na obszarach wodnych i działań zmniejszających liczbę ofiar wypadku utonięcia w Polsce, w tym w województwie zachodniopomorskim.

Z punktu widzenia problematyki dysertacji, można było z wielu względów podjąć próbę przeprowadzenia analizy metodyki badania stanów i procesów bezpieczeństwa oraz skali i przyczyn wypadków utonięcia osób w powszechnie dostępnych zbiornikach wodnych w jednostkach terytorialnych o zbliżonej charakterystyce w innych państwach, np. Niemczech, Ukrainie, Stanach Zjednoczonych Ameryki, Anglii, Danii. W ramach prowadzonych badań można było wyraźnie zaakcentować ograniczenia badawcze.

W przedmiotowej dysertacji poruszono przestrzenne zróżnicowanie wypadków utonięcia osoby uwzględniając wiele różnych zmiennych, ale pominięto kwestie wynikające ze zróżnicowania podmiotów uprawnionych do wykonywania ratownictwa wodnego (organizacji ratowniczych) oraz form zabezpieczenia wyznaczonych obszarów wodnych, narzuconych w przepisach prawnych. Wyróżnia się trzy podstawowe formy realizowania tego obowiązku, należące do zarządzającego obszarem wodnym, poprzez:

- powierzenie zadań stowarzyszeniu ratowników wodnych, w tym wywodzących się ze struktur Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, które zgodnie z wykazem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA) ma prawo wykonywania ratownictwa wodnego;
- powierzenie zadań prywatnym przedsiębiorcom, którzy posiadają zgodę MSWiA na wykonywanie ratownictwa wodnego;
- zatrudnianie ratowników wodnych bezpośrednio przez podmioty gospodarcze samorządów, np. gminne lub miejskie ośrodki sportu i rekreacji.

Można zbadać istnienie zależności między występowaniem wypadków utonięcia osób w zbiornikach wodnych a zastosowaną formą zabezpieczenia obszaru wodnego.

W niniejszej rozprawie doktorskiej przedstawiono szeroki opis procesu kąpieliskowego pod względem organizacyjno-prawnym i odniesiono to do przestrzennej lokalizacji wyznaczonych obszarów wodnych, ale pozostaje niedosyt z powodu pominięcia niektórych aspektów bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych województwa zachodniopomorskiego. Na przedstawionych mapach nie wykazano zakresu przestrzennego funkcjonowania podmiotów ratownictwa wodnego, w tym funkcjonowania grup operacyjnej i interwencyjnych WOPR WZ. Nie uwzględniono szczególnej roli tych grup WOPR WZ, pozostających w stałej i pełnej gotowości operacyjnej w ramach systemu dyżurów, w niesieniu specjalistycznej pomocy osobom, które znalazły się w stanie bezpośredniego zagrożenia utraty życia lub zdrowia.

W dysertacji nie zostało uwzględnione znaczenie „miejsca niebezpiecznego” (instytucja wymieniona w przepisach prawnych), o którym informacja może mieć wpływ na bezpieczeństwo osób przebywających na obszarach wodnych, w tym w bezpośrednim otoczeniu urządzeń hydrotechnicznych. Przestanek i powodów określenia „miejsca niebezpiecznego” jest wiele, a ustawodawca ich nie sprecyzował. W związku z tym jawią się problemy zawarte w pytaniach:

- jakie istnieją możliwości (warunki) przygotowania mapy z zaznaczonymi miejscami niebezpiecznymi na obszarach wodnych w województwie zachodniopomorskim, a także w skali kraju?
- co należy uwzględnić poza samym rozkładem przestrzennym wypadków utonięcia osób w zbiornikach wodnych?
- na których obszarach wodnych, wolnych od zdarzeń utonięcia, dochodziło do wypadków ze skutkiem utraty zdrowia przez osoby?

Niedostatkami w rozprawie doktorskiej wydaje się być brak odniesienia się do bezpieczeństwa osób przebywających na obszarze wodnym w parku narodowym lub krajobrazowym oraz działań podejmowanych przez zarządzających nimi dyrektorów, wpływu specyfiki geograficznej na występowanie wypadków utonięcia osoby w zbiorniku wodnym, a także możliwości podejmowania i efektów działań profilaktycznych, prewencyjnych i ratowniczych.

Nie wykazano w dysertacji możliwości modelowego przedstawienia w perspektywie geografii behawioralnej problemu utonięcia osoby w zbiorniku wodnym, postrzegania środowiska wodnego przez człowieka, jego wpływu na decyzje, w tym dotyczące wyboru i podjęcia konkretnej aktywności wodnej (pływania, kąpieli, wędkowania) oraz wyboru rodzaju obszaru wodnego, np. ze względu na umiejscowienie przestrzenne.

W dysertacji nie zawarto pełnej informacji na temat zagrożeń na obszarach wodnych, o osobach decyzyjnych i formie podejmowania decyzji indywidualnej lub kolegialnej w ramach mikrostruktur społecznych. Nie ma w treści wskazówki lub sugestii określenia metody analitycznego ujęcia wypadków utonięcia osoby w zbiorniku wodnym w kontekście zmian społecznych, spędzania czasu wolnego, funkcjonowania środowiskowego i relacji interpersonalnych.

W pełni i zasadnie Autor nakreślił perspektywy badawcze, w tym stwierdzając, że: „zgromadzone dane empiryczne dotyczące utonięć pozwalają na kontynuację badań w kierunku pogłębienia i uszczegółowienia wniosków” (s. 224), wykazując się przy tym wysokim poziomem zaawansowanej wiedzy teoretycznej z dziedziny nauk społecznych, w tym dyscypliny nauki o bezpieczeństwie i zarządzaniu oraz pokrewnych.

Rozprawa doktorska została zredagowana poprawnie, język przystaje do wymagań stawianych dysertacji, cytowania właściwie wyodrębnione, przypisy poczynione (miejscami nadto oszczędnie, np. patrz s. 17 wytyczne Europejskiej Rady Resuscytacji), a tabele i wykresy w formie poprawnej należyście opisane. Jednak Autor nie uniknął uchybień. W tekście znajdują się błędy literowe, np. w spisie treści rozdział 2. podrozdział 2.3. do słowa „System” zbędnie

dodano literę „u”, w przypisie 70 i na s. 232 zapisano słowo „policji” zamiast „Policji”, s. 223 linijka 13 od góry „na wodą” zamiast „nad wodą”. Na s. 33, 10 linijka od góry, w sformułowaniu „Najwięcej wypadków zaobserwowano...” słowo (orzeczenie) „zaobserwowano” nie jest adekwatne. Nieznaczące zastrzeżenia budzi miejscami nietrzymana forma bezosobowa (np. s. 22 od dołu 14 linijka słowo „możemy”, s. 45, od dołu linijka 7 i 10, s. 43 linijka 3. od dołu słowo „mamy” i linijka 13. – „wyróżniamy”) i czasu przeszłego, a na s. 232. (od góry linijka 18. i 19.) zastosowano niejednakowy rozmiar czcionki. Pomimo wykazanych uchybień uważam, że Autor opanował technikę pisania.

Nie budzi zastrzeżeń znajomość metodyki badań oraz przyjętych i zastosowanych metod badawczych w dysertacji. Na podkreślenie zasługuje znajomość, trafny dobór, poprawna analiza i interpretacja wykorzystanych wielu publikacji, z zastrzeżeniem, że w miejscu definicji z *Małego słownika języka polskiego*, S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1968, ze względu na datę wydania można było wykorzystać określenie z internetowego Słownika Języka Polskiego PWN. Prawidłowo wykorzystano źródła empiryczne, przy wysokim zaawansowaniu analiz ilościowych i jakościowych, z właściwym odniesieniem danych z badania do zaplecza literaturowego. Poprawne i przekonujące wyniki badań zostały przedstawione w zwięzłej i jasnej formie, a także prawidłowo, przy pewnej miejscami powściągliwości, zweryfikowano przyjęte hipotezy i zakładane cele badawcze.

Badania naukowe związane są w sposób nierozłączny z poszukiwaniem, studiowaniem i krytyką literatury z danej dziedziny. W celu rozwiązania problemów badawczych i weryfikacji hipotez proces badawczy dzieli się na trzy etapy: wstępny, zasadniczy, końcowy. Etap wstępny (konceptualny) jest bardzo bogaty. Autor, zajmując się problematyką bezpieczeństwa wodnego w aspekcie ogólnym, fizjologicznym, społecznym i przyrodniczym, zidentyfikował przedmiot badań, zebrał i poddał analizie niezbędne informacje zawarte w publikacjach i przepisach prawnych. Etap zasadniczy badań, w którym poprawnie wykorzystano metody, techniki i narzędzia badawcze, cechuje należyta staranność. W etapie końcowym, poprzez analizę zebranych danych, po opracowaniu wyników badań, Autor zaproponował przemyślane wnioski.

Przy wniosku: „wprowadzenie wieloletniego, jednolitego programu nauki pływania dla dzieci, który miałby stabilne finansowanie w dłuższym okresie...”, nasuwa się refleksja, że po kilkudziesięcioletnich, przerywanych i zmienianych działaniach administracji publicznej, przede wszystkim szczebla centralnego, nie udało się efektywnie zastosować wprowadzanych rozwiązań systemowych w tym zakresie. Po zmianie ustroju ratownictwa wodnego (po 2012 r.) została zaniechana realizacja programu edukacyjnego dotyczącego kształtowania świadomości dzieci w wieku przedszkolnym w zakresie bezpiecznego zachowania się na obszarze wodnym oraz nauki pływania dzieci ze środowisk o niskim statusie ekonomicznym, prowadzonych przez organizację pozarządową w wymiarze krajowym.

Konkludując należy podkreślić, że niniejsza rozprawa doktorska nie obejmuje pełnego zakresu problematyki procesów zachodzących na obszarach wodnych z udziałem człowieka, ale przy istniejącej potrzebie podnoszenia poziomu bezpieczeństwa osób przebywających

na obszarach wodnych, przygotowania i wdrażania innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i nowoczesnych zasobów sprzętowych, przedstawia znaczną wartość praktyczną. Pozostaje kwestia przekonania decydentów – ustawodawcy, administracji rządowej – do zasadności wprowadzenia zmian formalnych (w przepisach prawnych), pozwalając tym samym realizować skuteczniejsze przeciwdziałania zdarzeniom utonięcia osób w polskich zbiornikach wodnych.

W związku z powyższym, przy stwierdzonych i wykazanych pewnych uchybieniach i niedostatkach, niemających istotnego wpływu na pozytywną ocenę merytoryczną, uważam, że mgr Mariusz Sikora, przygotowując recenzowaną dysertację pt. „Geograficzne aspekty bezpieczeństwa osób korzystających z obszarów wodnych na przykładzie utonięć w województwie zachodniopomorskim” – pod opieką promotora i promotora pomocniczego – wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Zawierająca w sobie oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, poszerzające zakres wiedzy specjalistycznej, przedmiotowa **rozprawa doktorska spełnia wymagania** wynikające z art. 13 ust. 1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1789, z późn. zm.).

